

БЪЛГАРСКО СПИСАНИЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ
БРОЙ 2
2015

BULGARIAN JOURNAL OF EDUCATION
VOLUME 2
2015

**ПОДГОТОВКАТА НА ДЕТСКИ УЧИТЕЛКИ В
БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ ПЕРИОДА МЕЖДУ ДВЕТЕ СВЕТОВНИ
ВОЙНИ**

СНЕЖАНА ВЪЧЕВА

*Snezhana Vacheva. PREPARATION KINDERGARTEN TEACHERS IN BULGARIA
BETWEEN WORLD WAR I AND WORLD WAR II*

***Abstract:** The article traces the preparation of kindergarten teachers in private courses and at the Institute for teachers. Emphasis is placed and on the temporary courses that also prepare teachers for preschool education institutions.*

***Ключови думи:** предучилищно образование, ...*

***Key words:** preschool education, kindergartens.*

По време на Балканската, Междусъюзническата и Първата световна война България преживява две национални катастрофи, които се отразяват на състоянието на селското стопанство, индустриализацията, търговията и учебното дело. При тези неблагоприятни социално-политически условия БЗНС поема управлението на страната. На 06.10.1919 г. Ал. Стамболийски образува коалиционно, а на 21.05.1920 г. – самостоятелно правителство на БЗНС, което провежда редица реформи. Сред тях централно място заема реформата в учебното дело, предизвикана от новите потребности на българското общество. Земеделското правителство взема мерки за възстановяване на дейността на училищата след войните и за подобряване на учебното дело. То полага усилия и за разширяване на мрежата от предучилищни възпитателни заведения. Доказателство за това е постановката в Закона за народното просвещение (1921 г.) задължаваща общините с над 20 000 жители да откриват детски училища. Съгласно чл. 21 от закона в

тях могат да работят редовни първоначални учителки или завършили специални курсове [3].

Министърът на народното просвещение Стоян Омарчевски въпреки, че разрешава с новия нормативен документ в детските училища да работят първоначални учителки, осъзнава необходимостта от тяхната специална подготовка. Затова министърът официално признава курса за подготовка на педагогически кадри за предучилищните възпитателни заведения към Американската детска градина в София. Това става с окръжно № 19125 от 16.VI. 1921 г., адресирано до окръжните училищни инспектори и софийския училищен инспектор. Окръжното е изпратено до тях с цел те да популяризират курса пред основните учители. В него се съобщава, че директорката на Американската детска градина Елизабет Кларк открива двугодишен курс за подготовка на детски учителки, в който се приемат кандидатки със средно гимназиално или педагогическо образование. Завършилите курса ще се предпочитат пред останалите кандидатки, които са се обучавали в други курсове. МНП препоръчва курса, защото осъзнава ролята на възпитанието за развитието на децата от предучилищна възраст и желае да се разшири мрежата от детски училища, в които да работят подготвени педагогически кадри [17, 234-235].

В годините непосредствено след Първата световна война единствено в него се обучават бъдещите детски учителки. В първи и втори курс те изучават следните дисциплини: теория и практика на метода на Фрьобел, живот и дейност на видния педагог, музика, детска психология и предучилищно възпитание, английски език и пиано. Провежда се и час, наречен „конференция”, в който се обсъждат въпроси, възникнали по време на практиката.

Освен тези дисциплини във втори курс се изучават история на предучилищната педагогия, изобразително изкуство и ръчен труд, както и предмети, подготвящи курсистките за семейния живот – семейна етика, създаване на семейна атмосфера и др. дисциплини [13, 45-46].

От учебния план става ясно, че курсистките продължават да се запознават единствено с педагогическата система на немския педагог Фридрих Фрьобел. Въпреки че през 20-те години на ХХ век в България проникват педагогическите идеи на Мария Монтесори, която изиграва важна роля за развитието на общественото предучилищно възпитание в цял свят. У нас се разпространяват по това време и други реформаторски идеи за предучилищното възпитание.

Интерес представлява фактът, че курсистките изучават дисциплини, които ги подготвят за семейния живот. Желанието на ръководителката на курса е нейните възпитанички да се подготвят в курса не само за учителки в детските училища, а и за добри съпруги и майки. По това време подобни дисциплини не са включени в учебния план в педагогическите училища. Вера Начева-Петкова посочва, че се изучава дисциплината предучилищно

възпитание, а не предучилищна педагогия. Вероятно е допуснала грешка, тъй като в учебния план фигурира предметът история на предучилищната педагогия. Възможно е тя да е сгрешила наименованието на последната дисциплина. В съхранените данни в Държавния архив за съдържанието на подготовката на курсистките в края на 30-те години на миналия век няма предмет с такова наименование. Независимо от названието на дисциплината става ясно, че се създава самостоятелна педагогическа дисциплина, в която се разглеждат въпроси, свързани с възпитанието на децата от предучилищна възраст. До този момент няма данни дисциплината предучилищна педагогия (предучилищно възпитание) да е фигурирала в учебните планове, по които се осъществява подготовката на детски учителки. Затова може да се приеме, че тази дисциплина започва да се изучава у нас след Първата световна война. Вероятно първият преподавател по предучилищна педагогия е Елизабет Кларк.

По-късно обаче наименованието на дисциплината се променя на „детска психология и педагогия”. Например в учебния план, посочен отново от Вера Начева-Петкова, който вероятно е бил действащ също в началото на 20-те години на XX век.

Учебен план

Дисциплини	Преподаватели
1. Теория и практика по метода на Фрьобел	Елизабет Кларк
2. Детска психология и педагогия	Преподаватели от САЩ и П. Касабова
3. Нотна грамотност, детски песни музикална култура	Борис Тричков
4. Значение на приказката и как да се разказва на децата	Добра Пелашева
5. Детска хигиена	Маргарита Цокова
6. Рисуване и моделиране	Дора Конова
7. Ръчни и художествени дейности	М. Драгнева и др.
8. Преподаване на пиано	Марковска
9. Домашна култура	Елизабет Хаскел
10. История на предучилищното възпитание	Цветко Петков

В курса за подготовка на педагогически кадри за детските училища са приети малко на брой курсистки. До 1919 г. в него са обучени само 19 девойки, които не могат да задоволят нарасналите нужди на страната от детски учителки. Ето защо софийският училищен инспектор Димитър Лазов през 1920 г. организира конференции за детските учителки, завършили гимназия. На тези конференции реферати изнасят Евгения Милкова, завършила “Фрьобеловия институт” в Дрезден, Германия. Между нея и Ели-

забет Кларк възниква дискусия, при която последната защитава новите идеи на цялостното обучение, а Евгения Милкова – Фрьобеловите възгледи. Участниците в конференцията наблюдават и открити режимни моменти в Американската детска градина [7, 8-9].

Евгения Милкова е ревностна последователка на немския педагог. Тя е получила специалната си подготовка в Германия. Вероятно затова трудно приема новите идеи на цялостното обучение. Елизабет Кларк също е привърженичка на педагогическата система на Фридрих Фрьобел, но тя започва да проявява интерес и към новите тенденции в теорията и практиката на предучилищното възпитание. Още повече че е американка по произход и като такава не може да не проявява интерес към метода на проектите, чиито основни идеи са издигнати от американския педагог и философ Джон Дюи.

Нуждата от подготвени квалифицирани кадри за детските заведения става причина Министерството на народното просвещение да разреши на Евгения Милкова да открие през 1921-1922 г. втори частен курс. За разлика от курса при Американската детска градина, чиято продължителност е 2 години, този курс е едногодишен. Занятията в курса на Евгения Милкова се водят от самата нея. В него се изучават дисциплините: педагогика, психология, Фрьобеловият метод, приказки, игри, песни, занятия – шиене на картон, избождане, маршировка. Обучението се осъществява в дома на Евгения Милкова, а игрите – в салона на Първа девическа гимназия. Педагогическата практика се провежда в детския дом “Майчина грижа”. На 12 юли 1922 г. курса завършват 10 курсистки [8, 39].

Софийската училищна инспекция е загрижена за повишаването на квалификацията на детските учителки. Тя организира опреснителни конференции за тях и през учебната 1921-1922 г. На тези конференции се обсъждат проблеми, свързани с начина на работа в детските училища. Провеждат се и наблюдения в предучилищните заведения. В тези конференции вземат участие и курсистките от двата курса.

Положителният педагогически опит се популяризира не само чрез лекциите, но и чрез откритите режимни моменти. Всичко това повишава качеството на работа в детските учреждения, способства за обогатяване на теорията и методиката на предучилищното възпитание.

За пропагандиране на идеите на общественото предучилищно възпитание у нас важна роля играе “Дружеството на учителките при софийските детски училища”, което е създадено през 1925 г. Под ръководството на училищната инспекция дружеството организира изнасянето на лекции, реферати. Педагогическите четения способстват за повишаване на нивото на учебно-възпитателната работа в детските градини. Провеждат се и редица конференции, на които се обсъжда “работата в детските градини, за да се нагоди според условията и нуждите на българското дете” [10, 11].

От 11 до 30 март 1929 г. министерството провежда курс за учителки в детските училища. Той е предназначен само за учителки, които работят като такива, а нямат необходимата подготовка. Независимо, че са завършили педагогически училища, те срещат затруднения в работата си с деца от предучилищна възраст. Именно това принуждава министерството да организира курс, който се посещава от 95 учителки, от които 63 от провинцията и 32 от столицата. В курса вземат участие и 12 курсистки от курса на Ел. Кларк. За лектор е поканена Пенка Касабова. Всеки ден в продължение на два часа тя запознава курсистките с организацията и начина на работа в детските училища. Доц. Н. Илиев чете лекции по детска психология, а П. Бояджиев преподава детски песни, придружени с игри. Теоретичните занятия се провеждат преди обяд, а след обяд – практическите, под ръководството на помощник-училищните инспектори Хр. Спасов и Д. Чолаков. Министерството на народното просвещение препоръчва завършилите курса да бъдат назначавани с предимство [22, 502].

Наши девойки се обучават за детски учителки и в Прага. Там те се подготвят в тримесечни курсове. Независимо че срокът на обучение е кратък, след завръщането си в България те се назначават на работа с предимство пред всички кандидатки. Това предизвиква недоволство у завършилите курса на Елизабет Кларк.

През 1925 г. ръководителката на курса за подготовка на детски учителки при Американската детска градина в столицата Елизабет Кларк заминава за Америка заедно със своята възпитаничка Пенка Касабова, която е родена на 12.08.1902 г. в гр. Стара Загора в семейството на учители. Тя израства в многолюдно семейство – има три сестри и двама братя, единият от които е Гео Милев. Средното си образование Пенка Касабова получава в Педагогическата гимназия в родния си град.

През 1919 г. Пенка Касабова постъпва в Американската детска градина в София. Първите две години учи при Елизабет Кларк. По това време е единствената курсистка в нейния курс. След завършването му остава да работи като детска учителка в същата детска градина. В продължение на 4 години се труди съвместно с Елизабет Кларк. От 1925 г. до 1927 г. Пенка Касабова учи в Чикаго в Педагогическия колеж, който е филиал на Нортуетърнския университет.

На мястото на заминалата през 1925 г. за САЩ Елизабет Кларк пристига Маргарет Хаскел. В продължение на няколко години тя запознава курсистките с метода на проектите. Освен този метод курсистките изучават още педагогическите възгледи на Фрьобел и Монтесори.

През 1927 г. Елизабет Кларк и Пенка Касабова се завръщат в България. Елизабет Кларк поема ръководството на курса, а Пенка Касабова постъпва на работа като преподавателка в него. Двете преподавателки веднага се заемат със задачата да променят учебния план, по който се обучават курсистките.

Анализът на актуализирания учебен план показва, че в него са включени повече педагогически дисциплини. Особено място в учебния план са намерили и предметите от художествено-естетическия цикъл, като за целта са поканени външни лектори.

Интерес представляват разнообразните форми на практиката. Практическата подготовка се провежда през двете учебни години. През първото полугодие на първи курс курсистките са само наблюдатели. Те влизат в ролите на деца, като играят, пеят и т. н. През второто полугодие курсистките са помощник-възпитателки. Те подпомагат дейността на учителките, като се включват при организирането на занятията с децата, игрите и песните. Курсистките имат също задача да наблюдават децата със специфични образователни потребности.

В началото на втори курс курсистките под ръководството на детските учителки провеждат отделни режимни моменти, а в края на втори курс организират целият дневен режим, който е в базовите детски градини. Ръководителката на курса следи дейността на стажантките, а по време на конферирването им оказва помощ като посочва допуснатите слабости и възможностите за по-добра организация на практиката. В часовете по практика преподавателят по практика и предучилищна педагогия избира дали заниманията да бъдат колективни или индивидуални. Първите се провеждат след обед в часовете определени за целта, а вторите – в детската градина. На тях преподавателят осъществява психолого-педагогически анализ на практиката и отговаря на въпросите на курсистките.

В края на обучението курсистките се явяват на теоретичен изпит по педагогическите дисциплини и практически изпит в детска градина. Преди последният изпит те са на стаж в детската група, в която се провежда практическият им изпит. Той също завършва с конференция [13, 45-48].

През 1932 г. Пенка Касабова става ръководителка на курса за подготовка на детски учителки при Американската детска градина. Независимо че курсът е частен, тя е назначена от Министерството на народното просвещение, което изплаща не само нейната заплата, но и на още един преподавател в курса. Останалите средства необходими за функционирането на курса се набавят от таксите, които заплащат децата в детската градина и курсистките. Обучаващите се внасят определени суми за своето обучение и за пансиона [13, 141].

От 1932 до 1942 г. Пенка Касабова ръководи курса. При обучението на курсистките въвежда нови предмети като методика и дидактика на детските градини, душевна хигиена, драматизация, хармоничка, домашна култура, ритмика и др. [23, 43].

Освен посочените дисциплини в учебния план са включени още предметите домашна култура, майчинство, етика на семейните отношения, научно хранене и готварство [13, 89-94]. По този начин се цели курсистките да се подготвят за изпълнение на различни функции в семейството.

През 1935 г. Пенка Касабова поканва Вера Начева-Петкова, която е завършила специалност „Педагогия” в Софийския университет и курса за подготовка на детски учителки към Американската детска градина, да стане преподавател в него. Вера Начева-Петкова има изключителен принос за разпространението на летните детски градини в България. Пенка Касабова оценява професионалните и качества и затова я назначава за втори преподавател в курса.

Директорката на курса е лектор по следните дисциплини – умствена хигиена, изкуството да се разказват приказки и ръчен труд, а Вера Начева-Петкова - по предучилищна психология, предучилищна педагогия и педагогия, проблемни деца, като същевременно ръководи и практиката в детската градина.

Положителен момент е въвеждането на дисциплината проблемни деца. Нейното учебно съдържание включва теми, които запознават курсистките с възпитанието и обучението на деца със специални образователни потребности. От изложеното следва, че с назначаването на Пенка Касабова за директор на курса за подготовка на детски учителки към Американската детска градина се въвеждат повече педагогически дисциплини, които осигуряват професионалната подготовка на бъдещите учителки в детските градини.

Останалите преподаватели са хонорувани. Цвятко Петков преподава история на педагогиката. Часовете по изобразително изкуство отначало П. Касабова възлага на Иван Пенков, който след като преминава на работа в Художествената академия ги преотстъпва на Борис Иванов. Дора Димова също е преподавател по рисуване. Заниманията по моделиране се провеждат от Иван Фунев. От това става ясно, че най-много са хоноруваните преподаватели по изобразително изкуство.

Дисциплината „драматизация” отначало се преподава от ръководителката на курса, а след това от актьора Иван Дановски. Преподаватели по музика са Борис Тричков и детската учителка Марена Хаджипопова, а по устна хармоника – Атанас Димов. Отначало курсистките се обучават да свирят на пиано. В курса обаче има само едно пиано, което не позволява да се провеждат достатъчен брой упражнения с курсистките [13, 91-94]. В резултат на което те не овладяват в достатъчна степен свиренето на този инструмент. Освен това пианото е скъп музикален инструмент и по тази причина в повечето детски градини не е закупено. Затова Пенка Касабова решава да въведе свиренето на устна хармоника. Дълго време този музикален инструмент се използва от учителите в предучилищните възпитателни заведения. Ръководителката на курса успява да привлече известната балетмайсторка и хореографка Мария Димова да води часовете по художествена ритмика.

Дисциплините в учебния план формират професионални компетенции у обучаваните в курса за подготовка на детски учителки. Благода-

рение на усилията на Пенка Касабова в частния курс преподават висококвалифицирани преподаватели, които успяват да повишат качеството на учебно-възпитателната работа в него. По-късно в курса работят още Генчо Пиръов, Атанас Илиев, Борис Иванов и Стоян Сотиров.

От спомените на Вера Парашкевова, която е завършила курса на Елизабет Кларк в края на 30-те години на XX век, става ясно че се е подобрила практическата подготовка на курсистките. В първи курс в продължение на 12 седмици те са на практика в детските градини в София, а във втори – на 10 седмици. Практиката се провежда до обяд, а след обяд се осъществява теоретичната подготовка, която продължава от 14 до 18 часа. Учебният процес е изключително натоварен. Това се дължи предимно на липсата на учебници. След завършването на курса Вера Парашкевова среща трудности при назначаването и на работа в детска градина, тъй като курсът се смята за протестантски. Впрочем и в други региони на страната завършилите курса имат проблеми при назначаването им на работа в детски градини. Независимо, че през 1921 г. Министерството на народното просвещение признава курса на Елизабет Кларк, то между него и просветното министерство дълго време съществува напрежение. Просветното ведомство започва да ограничава приема на курсистките.

Увеличаването на броя на желаещите да следват в курса и определянето на приема от Министерството на народното просвещение налага ръководството да въведе състезателен изпит. Конкурсът дава възможност да се осъществи по-добър подбор на кандидатките. Неговата цел е да се установят уменията на кандидатките да осъществяват контакт с децата; да описват писмено преживяна случка; да изработват предмети от различни материали; да рисуват и пеят. С приемния изпит се проверяват интелигентността, грамотността, музикалността и личните качества на кандидатките.

Конкурсният изпит се провежда от комисия, в чиито състав са включени Пенка Касабова, Вера Начева-Петкова и преподавателите по музика и изобразително изкуство [13, 98].

На 19.05.1934 г. се създава правителство начело с Кимон Георгиев, което разпуска Народното събрание. Поради тази причина до 1938 г. МНП издава повече от 65 наредби-законали, с които се засягат отделни постановления в Закона за народното просвещение. То публикува в “Държавен вестник” Наредба за назначаване и преместване на учителите при основните училища в Царството [11].

Съгласно нея учителите в основните училища в градовете се назначават чрез конкурсен изпит, а в селата - по реда на успеха им от дипломираните. Министерството на народното просвещение смята, че при назначаването на учителите до този момент училищните настоятелства допускат редица грешки. По тази причина Министерството на народното просвещение решава да промени техния състав и да възложи тази задача на околийските училищни комисии.

Детските учителки съгласно наредбата се назначават без конкурс от околийската училищна комисия, като се утвърждават от областния инспектор. Първо се класират кандидатки, които имат специална подготовка. За такава се признава подготовката, получена в педагогическия курс към Американската детска градина, както и тази, осъществена в чужбина. Не се признават временните педагогически курсове за ръководители на летни детски градини и игрища. Предимство при назначаването имат също кандидатките с педагогически стаж.

Острият дефицит на педагогически кадри за предучилищните заведения е предизвикан и от приетия през 1927 г. Закон за изменение и допълнение на някои членове от Закона за народното просвещение. Съгласно него се намалява възрастта за пенсиониране на учителите от 65 на 60 години. Това решение на министъра на народното просвещение Н. Найденов е съвсем основателно и необходимо, тъй като учителската професия е трудна. То е израз на грижата, която проявява министърът към учителите. Пенсионирането през следващите години на известен брой детски учителки и откриването на нови работни места за тях е принудило образователното министерство да позволи създаването на втори частен курс за подготовка на педагогически кадри за предучилищните възпитателни заведения.

На 01. 10. 1934 г. проф. Димитър Кацаров открива в столицата частен курс за подготовка на учителки в детските училища и в училищата за бавноразвиващи се деца в столицата. Министерството на народното просвещение с окръжно № 12 150 от 04. 05. 1934 г. препоръчва курса, като подчертава, че завършилите го ще имат предимство при назначаването им на работа [6, 377]. Освен Димитър Кацаров в курса преподават Ботьо Шанов, Ефрем Белбедов, Райна Ганева, Здравка Тотева, Стефан Кираджиев и Цвятко Петков. В курса работят още Генчо Пиръов, Борис Тричков, Вера Начева-Петкова, Лидия Стоянова, Люба Попова, Ан. Вълчанов и Т. Цолев [26, 39]. През 1934 г., когато министър на народното просвещение е проф. Янаки Моллов, е приета специална Наредба-закон за предучилищното образование [12, 147].

В нейната изработка вземат участие Г. Пиръов, изпълняващ длъжността подначалник на “културното отделение” на МНП, и ръководителите на двата курса за подготовка на детски учителки – П. Касабова и Д. Кацаров. Съставителите на наредбата-закон се стремят чрез нея да задоволят възникналите потребности в практиката на предучилищното възпитание.

Положителен момент в Наредбата-закон за предучилищното образование е изискването на член 19, съгласно който в детските градини се назначават само детски учителки със специална подготовка. До този момент Законът за народното просвещение позволява в тях да работят и първоначални учителки. Наредбата-закон определя в една група да има

най-малко 30 деца, а при повече от 40 деца да се назначава втора учителка. Това положение е продиктувано от факта, че в повечето детски градини учителките работят с много деца, което затруднява педагогическия процес. Така например през учебните 1930 – 1931 г. и 1931 – 1932 г. в народните детски училища на една учителка се падат средно по 47 деца. Но и след приемането на Наредбата-закон положението не се подобрява. Учителките продължават да работят с много деца в една група.

Една година след приемането на Наредбата-закон за предучилищно образование Министерството на народното просвещение изпраща окръжно, с което разрешава в детските заведения да работят първоначални и прогимназиални учители. Тяхното назначаване обаче да става само в случай, че няма кандидатки със специална подготовка [16, 428]. Това предложение се дължи на недостатъчния брой специално подготвени детски учителки

През 1937 г. в Министерството на народното просвещение за пръв път се създава длъжността главен инспектор по предучилищно образование. Най-подходящ за този пост се оказва Генчо Пиръов, който до този момент е подначалник на културното отделение в същото министерство. Той не само се проявява като добър управленец, но и като лице, което познава проблемите на предучилищното образование.

Главният инспектор по предучилищно образование предлага на Министерството на народното просвещение програма за своята дейност състояща се от 22 точки [27, 46]. В нея важно място е отделено на подготовката и усъвършенстването на детските учителки. В тази връзка той си поставя следните задачи:

- ✓ проучване на възможностите за организиране на опреснителен курс за детските учителки;
- ✓ организиране на курс за подготовка на ръководители за образцовите детски домове и едва тогава те да се създават в страната;
- ✓ провеждане на конференции със софийските детски учителки с цел изясняване на новата програма (1936 г.) и даване на практически и методически указания за нейното прилагане;
- ✓ организиране на конференции по проблемите на предучилищното образование с околийските училищни инспектори;
- ✓ ревизиране на курсовете за подготовка на детски учителки на Пенка Касабова и Димитър Кацаров.

Образователното министерство одобрява всички точки в програмата с изключение на тази за контрола на курсовете, в които се обучават бъдещите педагогически кадри за предучилищните възпитателни заведения. Явно оценява, че то няма такива правомощия след като частично ги финансира. Министърът на народното просвещение смята, че е достатъчно да се контролира приемът в тях и провеждането на държавните изпити.

Главният инспектор по предучилищно образование е загрижен и за кадровото осигуряване на детските заведения. С окръжно № 1726 той напомня, че в тях трябва да работят детски учителки, които имат необходимата квалификация [18, 55]. По това време на много места, особено в детските домове, които са целодневни предучилищни заведения, са назначават нередовни детски учителки, въпреки че за тях има кандидати с необходимия ценз. Полудневните предучилищни заведения са към училищата и се наричат "детски градини". Генчо Пиръв е убеден, че поради спецификата на педагогическия процес в предучилищните възпитателни заведения трябва да работят педагози със специална квалификация. В тази връзка е предложението му да се провеждат квалификационни курсове с ръководителките в детските домове. По това време те не са много на брой. През 1934 г. в цялата страна има 27 дневни детски дома с 1576 деца, които през 1935 г. се увеличават на 46 с 2 147 деца, а през 1937 г. те са вече 66 с 3 229 деца [27, 54]. Дневни детски домове има в София, Айтос, Бургас, Елхово, Котел, Шумен, Сливен, Ямбол, Пловдив, Русе, Видин, В. Търново и др. градове.

В началото на 30-те години на ХХ век започват да се правят опити за организирането на педагогическия процес в детските учреждения съобразно идеите на цялостното обучение. С метода на цялостното обучение се подобрява състоянието на педагогическия процес, в резултат на което се прокарват официално неговите постановки с програмните указания за детските градини в Програмата за основните училища от 1936 г. [21, 3-6].

Генчо Пиръв осъзнава, че повечето детски учителки се затрудняват в реализирането на програмата в практиката, затова настоява да се организират квалификационни курсове с тях. Данни за подобни курсове не са открити. Вероятно главният инспектор не е успял да изпълни тази своя задача, тъй като за кратко време е заемал длъжността в министерството.

Интересът към професията на детската учителка непрекъснато нараства. Със създаването на втория курс на Димитър Кацаров за подготовка на детски учителки се появява вероятност някои от възпитаничките му, както и някои от другия курс, да останат без работа. Поради това Министерството на народното просвещение с писмо уведомява директорката на курса при Американската детска градина, че не разрешава в поверения и курс да се приемат курсистки за учебната 1937-1938 г. В отговор на това писмо Пенка Касабова изпраща на 06. 09. 1937 г. обстойно изложение до министъра, в което изтъква значението на курса, ръководен от нея за развитието на предучилищното образование в България, както и оценката ѝ за реалните нужди от педагогически кадри. С това тя успява да убеди министерството да разреши да бъдат приети нови курсистки.

В края на 30-те години на миналия век Министерството на народното просвещение започва да осъществява по-строг контрол върху дейността на двата частни курса за подготовка на предучилищни педагози. За да се

запознае по-подробно с учебния процес, осъществяван в тях, министърът изисква да му бъдат предоставени техните програми и правилници. От изпратената програма на курса при Американската детска градина до министерството се установява, че в I курс се преподават следните дисциплини: изучаване на детската природа (практическа детска психология), обща хигиена, естествена история, водене дневници на децата, игри, дърводелство, картонаж, рисуване и моделиране, изработка на кукли, гимнастика и хармоника, ритмика и конфериране.

В програмата за втори курс са включени следните предмети: история на педагогиката, майчинство, майчини игри, измерване на интелигентността, социология, детска хигиена, драматизация, дидактика и методика на детските заведения.

В продължение на двете учебни години курсистките изучават обща психология, педология, пеене, пиано и цигулка, български език, английски език, четене на реферати.

В програмата на курса са предвидени доста часове за практически упражнения. В I курс практиката продължава 10 седмици, а във II курс – 4 месеца, като през това време курсистките практикуват в 4 детски градини, по един месец във всяка от тях. В края на практическите упражнения във II курс всяка една курсистка се посещава и наблюдава от курсистките и учителките. С това посещение завършва нейният педагогически стаж.

Курсистките посещават също Александровската болница, дневните ясли, здравните станции, “Майчин дом” и др. Тези наблюдения се провеждат по дисциплината обща педагогика. Тяхната цел е те да се запознаят със здравословното състояние на децата.

През лятото курсистките са на стаж в летните детски градини в селата. Във връзка с това предварително им се изнасят лекции, с които те се запознават с организацията на летните детски градини, с взаимодействията, които трябва да се поддържат с местното население, и др. [26, 131 – 137]. От програмата за подготовка на детски учителки при Американската детска градина се вижда, че курсът осигурява добра общообразователна и педагогическа подготовка на младите детски учителки, което позволява целенасочено усвояване на диференцирани професионални знания и умения.

Положително явление в работата му е изучаването на учебни дисциплини, които съдействат за формирането на практически умения у курсистките. Те са важен компонент на подготовката на кадри за детските заведения. Учебните часове по пеене, цигулка и пиано спомагат за подобряване на музикалната подготовка на бъдещите детски учителки.

По-пълна представа за организацията и дейността на педагогическия курс при Американската детска градина се получава от изпратения през месец септември 1939 г. проектоправилник в Министерството на народното просвещение [31, 183-189]. В него е посочена целта на курса – да подготви учителки за детските градини и за всички други институти за

деца от предучилищна възраст и да даде теоретична подготовка на майчинството. Срокът на обучението е двегодишен. Кандидатките трябва да отговарят на следните условия: да имат завършено средно образование най-малко с добър успех; да са не по-възрастни от 25 г.; да са в добро здравословно състояние; да притежават музикални способности, естетически усет, сръчност и склонност за възпитателки на малки деца. Според правилника приемането им става чрез конкурсен изпит. Курсистките, които завършват първата учебна година с по-нисък успех от добър, се отстраняват или продължават своето образование, но без да получат диплом за учителска правоспособност.

В учебния план са включени следните дисциплини:

1) психология, 2) педагогика, 3) изучаване на детската природа, 4) измерване на интелигентността, 5) организация и методика на детската градина, 6) детска и училищна хигиена, 7) умствена хигиена, 8) история на педагогиката, 9) рисуване и моделиране, 10) пеене, 11) детска хармоника, 12) детски игри, 13) драматургия, 14) ритмика, 15) естествена история, 16) майчинство, 17) домакинство и женска култура, 18) ръчна работа, 19) български език, 20) английски език [31, 188].

Посоченият учебен план свидетелства за това, че на курсистките се дава разностранен кръг от знания.

Седмичният хорариум от часовете по теоретичните дисциплини е 20 часа. Всеки ден по два часа, в продължение на 24 седмици, курсистките практикуват в детските училища. А през лятото завършилите I курс са на стаж в летните детски градини в продължение на 40-50 дни. Ранното свързване на курсистките с практиката най-пряко съдейства за овладяване на умения за работа с деца. Практическите упражнения улесняват по-бързото адаптиране към професията.

В края на следването, в присъствието на представител на Министерството на народното просвещение, курсистките полагат изпит по психология, педагогика, история на педагогиката, методика, хигиена и майчинство. В дипломите се вписва една обща оценка от тези изпити и една от практическия изпит [31, 183-189].

В архива на Министерството на народното просвещение е съхранен и Правилникът на курса за подготовка на детски учителки на проф. Димитър Кацаров. Съгласно него в курса се приемат девойки със средно образование, не по-възрастни от 25 г., с успех най-малко добър (3,50). Освен това се разрешава в курса да постъпват лица с университетско образование и учители, като те се приемат направо във II курс. В курса могат да участват по желание и някои курсистки като слушатели, но без да бъдат допускани до изпит.

Подборът на курсистките става чрез конкурсен изпит, който се състои в следното:

а) писмена работа по обща тема от областта на образованието;

б) проверка на художествено-техническите способности по пеене, рисуване и моделиране;

в) събеседване на директора или заместник-директора с кандидата, за да прецени неговата обща култура и развитие;

г) тест за интелигентност;

д) проверка на практическите умения на кандидатите да общуват с деца от предучилищна възраст.

За целта им се предоставя възможност да контактуват в продължение на 15 минути с деца от детско заведение. С медицински преглед се установява здравословното състояние на кандидатите.

Програмното съдържание е концентрирано в три основни направления: теоретични дисциплини, практически предмети и практическа подготовка. В курса се изучават следните дисциплини: обща педагогика с дидактика, училищна организация и законодателство; история на педагогиката с преглед на история на българското образование и специално на детските градини у нас; педагогическа психология, детска психология със специален поглед на възрастта от 3 до 7 години, детска психопатология и детски недостатъци; организация на детската градина и методи на работа в детската градина със специален поглед върху съвременните методи на обучение (метод на проектите, на М. Монтесори, на Декроли, на Фрьобел и др.); майчинство с детски болести и хигиена със здравно възпитание; един чужд език по избор и четива върху природата и живота; разработване на реферати.

Работата по формиране на специални практически умения включва рисуване с моделиране, ръчна работа, пеене и музика, обсъждане на публикации в педагогически списания, наблюдения и изследване на децата, провеждане на елементарни опити и системни наблюдения в живата природа.

Практическата подготовка включва хоспетиране и преподаване. Хоспетирането се осъществява в I курс, а във II курсистките най-малко 4 дни от седмицата са на стаж в предучилищните възпитателни заведения. След всяка практика се провежда конферирание.

Педагогическата практика се ръководи от директора и неговия заместник. Тя се провежда в Опитното училище "Св. св. Кирил и Методий", открито през пролетта на 1933 г. В него има две забавачници. В едната се работи по метода на Монтесори, а в другата по метода на проектите. Курсистките имат възможност да наблюдават как на практика се реализират идеите на свободното възпитание. Освен в тези детски групи педагогическата практика се провежда и в други предучилищни възпитателни заведения в София. За едно полугодие те трябва да са практикували най-малко в три детски градини. Това се прави с цел да се запознаят бъдещите педагози с възпитателно-образователната работа във всяка една от тях. През лятото в продължение на два месеца курсистките също са на стаж в летните детски градини.

Курсът на обучение завършва с изпити – писмен, устен и практически. Писменият изпит е по тема от областта на предучилищното възпитание, която се донася на изпита от специален представител на Министерството на народното просвещение. Устният изпит е по теоретични постановки от общата педагогика, история на педагогиката, педагогическа и детска психология, детска хигиена и майчинство и теорията на детските градини. Практическият изпит се провежда в столична детска градина. Той се състои в самостоятелно организиране на педагогическия процес от курсистка в присъствието на комисия с председател-пратеник на Министерството на народното просвещение. Изпитът продължава от сутринта до обяд [31, 135-137].

Представител на Министерството на народното просвещение на изпитите през 1940 г. в курса към Американската детска градина е Найден Чакъров, а в курса на Димитър Кацаров - Райна Андреева. В доклада си до образователния министър тя посочва, че резултатите от изпитите са много добри. Така например средният успех от практическият изпит е много добър (5.40). Представителката на управляващите констатира, че по време на практиката курсистките „най-често работят по метода на проектите или по комбиниран метод, като вземат елементи от М. Монтесори, както и от Фрьобеловите детски градини”.

Райна Андреева смята, че в учебния план могат да се включат дисциплините български език и новобългарска литература [31, 161]. Предложението и курсистките да изучават дисциплината „български език”, вероятно се дължи на допуснатите слабости при езиково-стилното оформяне на писмените работи.

Внимателният анализ на учебните планове на двата частни курса за подготовка на детски учителки налага извода, че курсът на проф. Димитър Кацаров дава по-добра теоретична подготовка. В учебния план на този курс е отделено по-широко място на педагогическите и психологическите дисциплини. Курсистките от курса на Пенка Касабова получават по-добри практически знания и у тях се формират професионални умения за организиране на художествено-творческата дейност на децата в детската градина. Обучението в курса осигурява знания и умения, които са важни за организирането на водещата дейност на децата от предучилищна възраст – играта.

Първата година в курса на Димитър Кацаров са приети 26 девойки, а втората – 44. От 1933 до 1938 г. в него са обучени 103 курсистки [27, 40].

До закриването му в 1942 г., когато се създава Държавният институт за детски учителки, в курса се подготвят общо около 220 учителки.

В курса за подготовка на предучилищни педагози при Американката детска градина от 1923 до 1933 г. се обучават 107 курсистки. През 1923 г. в курс се дипломират 3 девойки, през 1924 г. – 3, през 1925 г. – 2, през 1926 г. – 3, през 1927 г. – 5, през 1928 г. – 9, през 1929 г. – 8, през 1930 г. – 6,

през 1931 г. – 22, през 1932 г. – 26 и през 1933 г. – 12. През следващата учебна година техния брой е 21, а през 1935 г. – 42. Най-много детски учителки завършват курса през 1936 г. – 61 [28, 49].

Това увеличение се дължи на обстоятелството, че те са приети през първата година след публикуването на Наредбата-закон за предучилищно образование. През следващите години в частния курс на Пенка Касабова се приемат и учат по-малък брой девойки, тъй като образователното министерство продължава да контролира приема на курсистки. В същото време интересът към професията на детската учителка непрекъснато нараства, което е причина през учебната 1939-1940 г. само в курса при Американската детска градина да кандидатстват 83 девойки. От тях се приемат само 40.

На следващата година се явяват още повече кандидатки, но по нареждане на министерството в курса могат да бъдат приети 30. По този повод директорката на курса изпраща писмена молба до министъра, с която настоява да бъде увеличен приемът с още 10 курсистки [30, 42]. Министърът удовлетворява молбата.

През 30-те години на XX век у нас става особено популярна педагогическата система на италианската педагожка Мария Монтесори. Важна роля за това изиграва печатът. В нашата страна се превеждат нейни трудове и статии, а също така се публикуват материали за нейната педагогическа дейност.

През 1934 г. в София се създава „Българското дружество Монтесори“, което е секция на Международното дружество „Монтесори“. Неговата цел е да разпространява методът на видната педагожка [32, 153]. Новата формация е имала намерение също да открие в началото на учебната 1934-1935 г. курс по метода на Монтесори за подготовка на учителки за детски градини. За ръководител на курса е определена Лидия Стоянова, която е ученичка на италианската педагожка. Предвижда се в него да се приемат лица със завършено средно образование. Курсът трябва да се провежда в извънучебно време, за да може да бъде посещаван и от учителките. В края на обучението курсистките трябва да положат изпит, след което да получат диплом, подписан лично от М. Монтесори [5, 37]. За съжаление липсват данни, че това е станало. Вероятно инициаторите на курса не са успели да закупят дидактичните материали на Мария Монтесори, които са доста скъпи, а без тях е невъзможно пълноценно да се прилага нейната педагогическа система както в практиката на предучилищното възпитание, така и в подготовката на учители.

За да се повиши квалификацията на детските учителки, през 1934-1935 г. в София се провеждат опреснителни конференции всеки петък. На тях самите детски учителки изнасят реферати, а от 1 до 10. 07. 1935 г. се е състоял “частен опреснителен курс” под ръководството на В. Харитонова.

На следващата година Американската детска градина в София също организира опреснителен курс за детските учителки от столицата, който се

провежда всеки понеделник. Лектори в курса са: Цвятко Петков, Пенка Касабова и Вера Начева-Петкова.

През учебната 1939 – 1940 г. в страната има 188 народни детски градини, от тях в градовете са 148, а в селата техният брой е все още малък само 40. В Котелска, Златоградска, Трънска, Сливнишка, Беленска, Радомирска, Брезнишка, Втора Пазарджишка, Втора и Трета Пловдивска, Новогагорска, Омурташка, Белоградчишка, Медковска и Светиврачка (Санданска) учебни околии все още не са създадени предучилищни възпитателни заведения [8, 118].

Това налага създаването през 1940 г. на Фондация за предучилищното образование. Инициатор на тази идея е Елизабет Кларк, която през 1937 г. е награденa от правителството с орден „Кирил и Методий“ за приноса ѝ за развитието на предучилищното възпитание у нас. Фондацията си поставя редица задачи. Сред тях основно място заема построяването на дом на предучилищното образование, в който се предвижда да съществува отдел за подготовка на детски учителки и гувернантки. За построяването на дома са необходими 2-3 милиона лева. Държавата не финансира неговия строеж, поради което тази прекрасна идея остава нереализирана. По финансови причини дейността на фондацията се ограничава до организирането на курсове за подготовка на учителки в летните детски градини и популяризиране на идеята за обществено предучилищно възпитание [4, 11].

С цел повишаване на научната и педагогическата подготовка на някои детски учителки Министерството на народното просвещение ги командирова в чужбина. Такъв е случаят с Н. Дойчинова, детска учителка в Девето софийско училище „Отец Паисий“. Със заповед № 4900 от 06.10.1942 г. тя е изпратена в Германия за една година. В Берлин тя посещава полувисшето училище за подготовка на детски учителки „Песталоци и Фрьобелхаус“. По време на специализацията си в Германия Н. Дойчинова се запознава с педагогическия процес, осъществяван в немските детски градини [1, 175].

Значително нарастване на броя на детските заведения се забелязва след приемането на Наредбата-закон за предучилищното образование. Този факт е констатиран и от председателя на парламентарната комисия на Министерството на народното просвещение Стоян Омарчевски в доклад, изнесен пред тази комисия на 21.06.1939 г. [2, 7].

В него той подробно разглежда Наредбата-закон, като подчертава, че тя е „една голяма крачка напред в делото на нашето образование“, на законодателството ни. Въпреки това той намира за необходимо в някои от постановките в нея да настъпят промени. Една от промените, която той предлага е свързана с подготовката на детски учителки в България.

Просветният реформатор изисква обучението в курсовете за подготовка на детски учителки да се контролира от специално създаден за целта към Министерството на народното просвещение училищен инспекторат и

да се осъществява по един и същи учебен план. Това негово предложение е продиктувано от факта, че в двата частни курса на Д. Кацаров и П. Касабова подготовката на детски учителки се осъществява по различен учебен план.

Стоян Омарчевски поставя и въпроса за създаването на държавен институт, в който да се подготвят детски учителки, ръководители на клубове, игрища, лагери и учители, които ще работят с умствено изостанали деца.

Идеята за създаването на институт, в който да се подготвят детски учителки не е нова. Още през 1936 г. Министерството на народното просвещение създава законопроект за откриване на Държавен институт за подготовка на детски учителки [27, 113].

Но едва в края на учебната 1941-1942 г. Борис Йоцов, който е министър на народното просвещение, подема инициативата за създаване на Държавен институт за подготовка на детски учителки. Няколко месеца по-късно е приет и Правилник за държавните институти за подготовка на детски учителки [19, 6].

В него има 41 параграфа, разпределени в 6 глави. В параграф 2 е формулирана целта на института – “да подготви преподавателски кадри и ръководен персонал за институтите и училищата за деца от предучилищна възраст, и по-специално за детските градини”.

Предвижда се курсистките да следват в института две години, като обучението през първото полугодие и в двата курса да продължава от 15. IX до 30. XII. Учебните занятия през второто полугодие да започват от 16. I., но са с различна продължителност. Първокурсниците да учат до 20. VI., а второкурсниците – до 25 май. Правилникът предвижда да бъдат открити образцови детски училища. При невъзможност да бъдат създадени такива, то хоспетирането да се провежда в останалите столични предучилищни заведения, като за целта Министерството издаде заповед.

Кандидатките трябва да отговарят на следните изисквания:

- да са завършили средно образование с успех най-малко добър (4);
- поведението им да е примерно и оценката, която се въвежда в гимназиите в началото на учебната 1941-1942 г. по трудолюбие, ред, точност, изпълнителност, благовъзпитание, да бъде добра или образцова;
- да не са по-възрастни от 25 години към 5. IX.;
- да са в добро здравословно състояние, без каквито и да било телесни недостатъци, особено на говора;
- да могат да пеят и рисуват;
- да обичат да работят с деца;

- да бъдат български поданици с източноправославно вероизповедание;
- да не са осъждани, както и да не са привърженички на противодържавни, противонародни и противорегилиозни прояви.

С новия нормативен документ се дава възможност да кандидатстват само някои категории кандидати, като български поданици с източноправославно вероизповедание. Правилникът изисква приемът да съответства и на общественно-политическото развитие на страната.

Кандидатките се допускат до изпит след преглед от медицинска комисия.

Изпитите, на които те се явяват, са следните:

1. Писмен изпит върху обща тема;
2. Изпит по пеене, рисуване, моделиране;
3. Свободна беседа, за да се прецени общата култура на кандидатката и националните ѝ схващания.
4. Общуване с деца в детска градина с продължителност 20 минути.

При показан равен успех се предпочитат тези, които на свободната беседа имат бележка отличен и имат образцова оценка за народностните си прояви като ученички в гимназията. Това е новото условие за приемане на кандидатките в учебното заведение.

За да се повиши националният дух на курсистките, се въвежда изучаването на българска история с национално възпитание. Предоставя им се възможност сами да избират западния език, който да изучават в института. В учебния план е включена и дисциплината телесно възпитание. "Учат се и общи педагогически дисциплини, обща и специална методика с организация на детските градини, история на педагогиката с преглед на историята на българското образование, администрация и законодателство (специално за детските училища у нас), педагогия с изучаване на детската природа от 3 до 7 години, детска психология и психопатология, детска хигиена с детски болести и майчинство". Наред с това се изучават и специални предмети, които ги подготвят за практическа работа с децата в детската градина – рисуване с моделиране, ръчна работа и ръкоделие, пеене и музика (с гласови, слухови и ритмични упражнения). В учебния план са включени също хоспетиране и практика с конференция [32, 137].

През 1942 г. се създава институтът, а двата педагогически курса за подготовка на детски учителки се закриват. Институтът за детски учителки има статут на полувисше учебно заведение. За него не е построена специална сграда, а е настанен в едно крило с 4 учебни стаи на Втора мъжка гимназия в София. Първият директор на института е Ат. Илиев, преподавал преди това в курса при Американската детска градина. В института работят още В. Начева-Петкова, Ст. Кираджиев, В. Манова-Томова и една лекарка. Хонорувани преподаватели са: Кюркчиев, Паунов, Арабаджиев, Бакалова, Костова и др.

В I-ви курс са приети около 60 кандидатки, разпределени в две паралелки, а във II-ри постъпват курсистките, завършили I-ви курс на двата частни курса за подготовка на предучилищни педагози, тъй като те са закрити. В института през учебната 1942-1943 г. са обучават общо 120 девойки. Той не разполага с детска градина. Педагогическата практика се провежда в софийските детски градини. През лятото курсистките са на стаж в летните детски градини [25, 111-112].

През 1943 г. образователният министър Борис Йоцов взема спешни мерки за внасяне на централизация в образованието. С Правилника за надзорно-наставническата служба при Министерството на народното просвещение той прави опит да се осъществи административното обединяване на всички учебни заведения, културни институти и просветни организации под едно ведомство. В инспектората към Централното управление на МНП се създават нови служби – главен инспектор за частните училища и главен инспектор за детските училища, летните детски градини и домове [20, 10].

Разширяването на мрежата от предучилищни възпитателни заведения и нуждата от по-системни грижи за подобряването на работата в тях налагат назначаването на главен инспектор по предучилищно възпитание. До този момент ръководството и контролът на детските заведения се осъществяват от областните и околийските училищни инспектори, които нямат необходимата за целта подготовка. Съгласно правилника главните инспектори упражняват пряк надзор върху дейността във всички научни и културни учреждения, училища и културно-просветни организации, подведомствени на МНП. Главният инспектор за детските училища, летните детски градини и домове трябва да полага грижи за организацията на Института за подготовка на детски учителки и да контролира учебно-възпитателния процес в него [20, 19].

Със Закона за бюджета на МНП за 1944 г. се създава Дирекция за предучилищното и основното образование, в която се оформят две отделения:

- 1) за предучилищно и първоначално образование;
- 2) за прогимназиално образование и за институтите за слепи и глухи деца [9, 155-156].

С новият нормативен документ се запазва централното управление на института за детски учителки. На 25.10.1943 г. за негов директор е назначена образцовата учителка от Трета девическа гимназия Лиляна Антонова Кусова. Бившият директор става ректор на университета в Скопие.

През учебната 1943-1944 г. в института работят следните преподаватели: Д. Табакова, В. Начева-Петкова, М. Шалдева, Р. Ковачева, Е. Савова-Ненова. Освен тях са назначени и няколко хонорувани преподаватели: Л.

Лукова, Т. Арабаджиева, Д. Косев, Е. Дякович, О. Христова, С. Паунчев [25, 111-112].

Учебните занятия в института започват едва на 01. 10. 1943 г. поради това, че няма достатъчно кандидатки за постъпване в I курс. Политическата обстановка в София е причина от провинцията да кандидатстват малко на брой девойки. Това налага да се удължи срокът за провеждане на приемните изпити до края на септември и да се приемат кандидатки с по-нисък успех. Учебно-възпитателният процес се затруднява и от недостатъчния брой на щатни преподаватели, и от късното назначаване на хоноруваните преподаватели от МНП.

Въздушните нападения над София стават причина институтът да бъде евакуиран в с. Вършец, Берковско, с което още повече се затруднява неговата дейност. В годишния рапорт за учебната 1943-1944 г. директорката констатира някои слабости в учебния план, по който са обучавани курсистките през първите години. В него не е предвиден час за конферирание, предават се педологията и детската психология като две отделни дисциплини; аналогичен е случаят с историята и националното възпитание; предметът художествено четене съществува като самостоятелна дисциплина, а би могъл да се включи в лекционния курс по български език и литература.

Учителският съвет предлага на МНП следния учебен план (25, 108):

	Предмети	I курс	II курс
1.	Български език	2	2
2.	Педология	2	2
3.	Обща педагогика с дидактика	2	-
4.	Обща и специална методика	-	3
5.	История на педагогията с история на образованието, администрацията и законодателството	-	2
6.	Хоспетиране и практика	12	13
7.	Конференции	1	1
8.	Пеене и музика	4	3
9.	Рисуване, моделиране и ръчна работа	4	3
10.	История с национално възпитание	1	1
11.	Нов език	1	1
12.	Телесно възпитание	1	1
13.	Хигиена	1	-
14.	Майчинство	1	-
15.	Свободен час	-	1
16.	Педагогическа психология	1	-

За съжаление не е запазена информация за това, извършена ли е корекция на учебния план за учебната 1944-1945 г.

След 1934 г. в България се разраства мрежата от летни детски градини. В цялата страна през 1935 г. има 76 летни детски градини с 3040 деца; през 1936 г. – 98 с 4600 деца; през 1937 г. – 67 с 2636 деца; през 1938 – 78 с 3599 деца; през 1939 г. – 71 с 2992 деца; през 1940 г. – 101 с 4358 деца, от които 12 са открити в градовете [32, 8].

Откриването на летни детски градини в България среща редица трудности. Създаването им се затруднява не толкова по финансови причини, колкото от липсата на интерес от страна на обществеността в някои населени места. Издръжката на една лятна забавачница през 1937 и 1938 г. е около 10 000 лв. На много места тя се заплаща от родителите в натура. Освен това повечето летни градини се помещават в сградите на училищата, като изцяло ползват тяхната материална база. Това води до намаляване на разходите за тях. По-голяма част от селищата в страната са в състояние да набавят необходимите средства за издръжка на сезонните предучилищни заведения.

Отначало тяхното създаване се затруднява и от липсата на подготвени педагогически кадри. Този проблем се решава от курсистките в двата частни курса за подготовка на детски учителки, които се задължават да са на стаж в летните детски градини. Те са и ръководителки на тези предучилищни възпитателни заведения.

Курсистките от двата курса за подготовка на детски учителки не могат да задоволят нарасналите нужди от педагогически персонал за сезонните предучилищни възпитателни заведения. По тази причина Министерството на народното просвещение препоръчва да се назначават и редовни детски учителки. Работата им в летните детски градини да се има предвид при определяне успеха на тяхната извънучебна дейност. Ако няма желаещи детски учителки, то едва тогава да се назначават основни учители, като се предпочитат завършилите временни курсове за ръководители на детски игрища или за учителки-съветнички [24, 315].

Нуждата от подготвени педагогически кадри за летните детски заведения става причина Съюзът за закрила на децата в България, Министерството на народното просвещение и Министерството на земеделието да проведат курсове за ръководителки на летните детски градини и игрища.

Такъв курс се организира в София от проф. Д. Кацаров от 15 май до 30 юни 1942 г. Той разработва програмата, по която се обучават курсистките. В нея са включени следните дисциплини: психология на доучилищното дете, методи на работа с тези деца, организация на предучилищните възпитателни заведения, пеене и музика, ръчна работа, рисуване и моделиране.

Занятията се провеждат всеки ден, като сутрин се наблюдават открити режимни моменти в детската градина от 8 до 12 часа, а след обяд са теоретичните [28, 248]. Курсът е завършен от 50 курсистки, които веднага постъпват на работа в летните детски градини и игрища. На откриването на

курса присъства началникът на Отдела за обществени грижи при Министерството на вътрешните работи и народното здраве Ал. Янулов. Той връчва дипломите на завършилите курсистки [14, 30].

От 26. 05. до 28. 06. 1943 г. също се провежда в София курс за ръководителки в летните градини. Освен за работа в тях курсистките се подготвят и за ръководителки на летните детски игрища. Ръководител на курса е В. Манова-Томова. В курса изнасят лекции преподаватели от Института за детски учители и Държавното висше училище по телесно възпитание: М. Шалдева, Ст. Кираджиев, проф. Г. Караиванов, проф. Радков, К. Петров, Белева, Дякович, Шафранова, Кавалджиен [15, 18]. “Занятията в курса – пише ръководителката му, - се проведеха според установената програма, както следва: 6 полудни в неделята по 4 часа – теоретични занимания, като тука се включват не само лекции по детска психология, организация на лятното детско игрище и хигиена, но също така тука се отнася и подготовката им по детски и народни песни, детски игри, приказки и пр.; 6 полудни бяха заети с практически занимания, като 3 от тях – стаж в столичните детски домове (8-12ч.), и 3 полудни практически занятия в игрищата (обща телесна подготовка, ритмична гимнастика, игри и хора)”.

Практическите упражнения се провеждат в четири детски градини в столицата, за да могат курсистките да се запознаят с интериора и възпитателно-образователната работа в тях.

Курса завършват 146 курсистки и 10 курсисти. Той е посещаван и от курсистките от Института за подготовка на детски учителки, които желаят да се запознаят с организацията на летните детски игрища [15, 30-31].

През изследвания период в България постепенно се повишава интересът към общественото предучилищно възпитание. Разширява се мрежата на предучилищните възпитателни учреждения. Успоредно с нарастването на техния брой започва да се чувства дефицит на детски учителки. Това поражда необходимостта от подготовката на повече учителски кадри за предучилищните заведения. Подготовката на педагогически кадри за детските градини след 1934 г. се извежда на по-високо образователно равнище. Възпитаничките получават не само по-добра теоретична, но и практическа подготовка, която е една от причините за успехите на предучилищното възпитание. Управляващите решават да открият през 1942 г. полувисш институт за детски учителки, с което се поставя началото на нов етап в подготовката на детски учителки.

ЛИТЕРАТУРА

1. Дойчинова, Н. Детски градини в Германия. // Училищен преглед, 1944, кн. 2, 3 и 4.
2. Доклад на Стоян Омарчевски, изнесен на 21 .IV.1939 г. пред парламентарната комисия на Министерството на народното просвещение. // Първи стъпки, 1939 , кн.1.

3. Закон за народното просвещение и чл. 1-11 вкл. от Закона за Държавното музикално училище. // Държавен вестник, бр. 87 от 21. 07. 1921г.
4. Касабова, П. За фондацията за предучилищното образование.// Първи стъпки, 1940, кн. 5 и 6.
5. Курс по метода Монтесори. // Свободно възпитание, 1934, кн. 5.
6. Курсове за подготовка на учителки в детските училища и в училищата за бавноразвиващи се деца. // Свободно възпитание, 1934, кн. 5.
7. Лазов, Д. Делото на Американската детска градина в София. // Първи стъпки, 1940, кн.5.
8. 8 Лекарски, Ив. Детските училища у нас до 1945 г. С., 1945, машинопис, съхраняван в Музея за история на София.
9. Манев, А. Правилници по Министерството на народното просвещение от 1940 до края на месец април 1944 г. // Училищен преглед, 1944, кн. 2, 3 и 4.
10. Манова-Томова, В. Забавачница или детско училище. // Свободно възпитание, 1942, кн. 3 и 4.
11. Наредба за назначаване и преместване на учителите в основните училища в Царството. // Държавен вестник, 1934, № 89, 21.VII.1934 г.
12. Наредба-закон за предучилищното образование. // Училищен бюджет и администрация, 1935, кн. 4.
13. Начева-Петкова, В. Из историята на предучилищното възпитание в България. С.: Ун. изд-во „Св. Кл. Охридски”, 1999.
14. Нашето дете, 1942, кн. 7 и 8.
15. Обществени грижи за българските деца. // Нашето дете, 1943, кн.5 и 6.
16. Окръжно № 9317 от 25.X. 1935 г. // Медико-педагогическо списание, 1935, кн. 9 и 10.
17. Окръжно № 19125 от 16.VI. 1921г. // Училищен преглед, 1921, кн. VI и VII.
18. Окръжно № 1726 от 10. 03. 1937 г. // Училищен бюджет и администрация, 1937, кн. V и VI.
19. Правилник за институтите за подготовка на учителки в детските училища. – Държавен вестник, № 190, 27.VIII.1942 г.
20. Правилник за надзорно-наставническата служба на Министерството на народното просвещение. // Училищен бюджет и администрация, 1943, кн.1.
21. Програма за народните основни училища, Издава Министерството на народното просвещение, С., 1936.
22. Спасовски, Хр. Курсът за учителки в детските училища. – Българското училище, 1929, кн. VIII.
23. Теорията без практиката е безплодна. // Предучилищно възпитание, 1991, кн.6.
24. Училищен бюджет и администрация, 1938, кн.VIII.
25. Централен държавен архив, ф.177, оп.2, а. е. 2157.
26. Централен държавен архив, ф.177, оп.2, а. е. 911.

27. Централен държавен архив, ф.177, оп. 2, а. е. 962.
28. Централен държавен архив, ф.144, оп.2. а. е. 834.
29. Централен държавен архив, ф.177, оп.2, а. е. 1395.
30. Централен държавен архив, ф.177, оп. 2, а. е. 1005.
31. Централен държавен архив, ф.177, оп. 2, а. е. 1105.
32. Чакъров, Н., В. Начева-Петкова. История на предучилищното възпитание в България, С., 1961.